

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ГОЛУБОШ ВОЛОДИМИР ВАЛЕНТИНОВИЧ

УДК 343.344

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ
ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ПРЕДМЕТОМ ЯКИХ Є ЗБРОЯ, БОЙОВІ
ПРИПАСИ, ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ ТА ВИБУХОВІ ПРИСТРОЇ
(СТАТТІ 262, 263, 263-1, 264 КК УКРАЇНИ)**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Приходько Тетяна Миколаївна,
Приватна установа «Науково-дослідний інститут публічного права»,
провідний науковий співробітник

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук

Небитов Андрій Анатолійович,
Головне управління Національної поліції в Київській області,
заступник начальника – начальник кримінальної поліції

кандидат юридичних наук, доцент

Лашук Єфрем Вікторович,
Асоціація «Інформаційні технології України»,
директор з політико-правових питань

Захист відбудеться 07 березня 2019 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою:
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії
внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий 05 лютого 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За Конституцією України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3). Зазначені положення є ключовими для організації та розвитку суспільного життя в Україні, адже обов'язком держави є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина та створення нормальних умов життєдіяльності. Належний стан охорони громадської безпеки є однією з ключових передумов такої діяльності держави, а запобігання злочинам – загальноновизнаною і невід'ємною складовою її успішного функціонування, що має важливе значення для протидії злочинності. Ефективне забезпечення громадської безпеки сприяє стабільному і послідовному розвитку суспільства та достатньому задоволенню життєвих потреб громадян. Серед злочинів проти громадської безпеки в чинному Кримінальному кодексі (КК) України особливе місце посідають злочини, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України)¹, значущість кримінально-правової боротьби з якими на сучасному етапі зростає у зв'язку із загостренням криміногенної обстановки та проведенням Операції Об'єднаних сил у східній частині України.

Відповідно до статистичних даних Генеральної прокуратури України, за ознаками злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України), у 2014 р. було зареєстровано 55714 злочинів, що становить 65,7 % від загальної кількості виявлених злочинів проти громадської безпеки, у 2015 р. – 57965 (66,57 %), у 2016 р. – 52402 (65,77 %), у 2017 р. – 61471 (71,95 %), у 2018 р. – 54910 (80,97 %)². Наведені дані свідчать про збільшення кількості деяких злочинів, що досліджуються, зокрема, 79,7 % респондентів проведеного опитування вважають, що злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, в Україні є досить поширеними. Зазначене вимагає поглибленого аналізу складів вказаних злочинів, підтверджуючи актуальність обраної теми.

Питання кваліфікації та аналізу злочинів проти громадської безпеки в різні часи досліджували вчені Ю. В. Александров, П. П. Андрушко, В. І. Антипов, М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, П. А. Воробей, Л. М. Демидова, О. М. Джужа, В. Ф. Кириченко, В. А. Клименко, О. М. Костенко, Є. В. Лашук, С. Я. Лихова, В. Д. Малков, В. А. Мисливий, П. П. Михайленко, М. І. Мельник, С. М. Мохончук, А. А. Музика, В. О. Навроцький, А. А. Небитов, В. І. Осадчий, М. І. Панов, Т. М. Приходько, В. А. Робак, А. В. Савченко, О. М. Сарнавський, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, В. В. Українець, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, В. І. Шакур, І. С. Шапкін та ін.

¹ У подальшому, якщо інше спеціально не застережено, уживатиметься термін «злочини, що досліджуються», який означає «злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України)».

² Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.

За положеннями КК України 1960 року захищено дисертаційні роботи В.Д. Малкова (1969), В. П. Тихого (1972), В. І. Рибачука (2001); за положеннями КК України 2001 року – дисертації О. М. Сарнавського (2009), М. М. Майстренко (2010), О. С. Клименко (2012), Н. Є. Міняйло (2012), В. Л. Соколовського (2017).

У судовій практиці під час застосування ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України допускаються суттєві помилки, зумовлені як неоднозначністю доктринального тлумачення вказаних норм, так і їх законодавчою недосконалістю й відсутністю єдиної практики застосування. Вищевикладені обставини обумовлюють актуальність здійснення комплексного теоретико-прикладного дослідження відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, дискусійних питань кваліфікації та особливостей покарання за їх вчинення.

Незважаючи на певну наукову розробленість питань щодо відповідальності за злочини проти громадської безпеки загалом, питання кримінальної відповідальності за злочини, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, не знайшли комплексного наукового аналізу. Отже, викладені обставини свідчать про актуальність теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Національної стратегії у сфері прав людини (затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015), Плану дій з реалізації стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р.), Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015); узгоджується з Переліком пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 роки, затвердженим наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275 (підпункти 5.1, 5.11); Переліком перспективних напрямів кандидатських та докторських дисертацій за юридичними спеціальностями (рішення президії Національної академії правових наук України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11), Основними напрямками наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (протокол рішення Вченої ради академії № 28 від 26 грудня 2018 р.).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 20 від 29 жовтня 2015 р.). Координаційним бюро Національної академії правових наук України дисертацію включено до переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (№ 877, 2017 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає у здійсненні системного та комплексного вивчення кримінальної відповідальності за злочини, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, формулюванні пропозицій щодо вдосконалення положень ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України, правозастосовної практики про відповідальність за злочини, що досліджуються.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *задачі*:

– визначити теоретико-методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності за вказані діяння;

– з’ясувати генезис законодавства України про кримінальну відповідальність за злочини, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої;

– вивчити зарубіжний досвід встановлення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, що досліджуються;

– охарактеризувати об’єктивні та суб’єктивні ознаки складів злочинів, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої;

– виокремити кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочинів зазначеної групи;

– окреслити особливості покарання за вчинення злочинів, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої;

– сформулювати висновки та викласти пропозиції стосовно вдосконалення законодавства в частині відповідальності за злочини, що досліджуються.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини у сфері забезпечення кримінально-правової охорони безпеки суспільства від джерел підвищеної небезпеки: зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв.

Предмет дослідження – кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України).

Методологічною основою дисертації є загальнонаукові та спеціально-наукові методи, які обрано відповідно до теми, мети і задач дослідження, зокрема: *діалектичний* використано для окреслення загальної концепції та структури дослідження (розділи 1–3); *історико-правовий* – для розгляду законодавства України про кримінальну відповідальність в його постійному розвитку (підрозділ 1.2); *компаративістський* – для аналізу норм зарубіжного кримінального законодавства стосовно відповідальності за злочини, що досліджуються, у кримінальному праві зарубіжних країн (підрозділ 1.3); *догматичний (юридичний)* – для виявлення та вивчення можливостей удосконалення кримінально-правових норм (розділ 2, підрозділи 3.1, 3.2); *системно-структурний* – для комплексного дослідження питань уніфікації норм про кримінальну відповідальність за злочини, що досліджуються (розділ 2, підрозділи 3.1, 3.2); *конкретно-соціологічний та статистичний* – для вивчення, узагальнення й аналізу матеріалів практики застосування норм КК України, які передбачають відповідальність за злочини, що досліджуються, а також проведення анкетування практичних працівників Національної поліції України стосовно ефективності застосування кримінально-правових норм про відповідальність за посягання на злочини, що досліджуються (підрозділи 1.2, 1.3, розділ 2, підрозділи 3.1, 3.2); *метод моделювання* – для формулювання пропозицій щодо удосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність за злочини, що досліджуються. Ці методи використано у взаємозв’язку та взаємозалежності, що забезпечило всебічність, повноту й об’єктивність дослідження, істинність отриманих наукових результатів.

Емпіричну основу дослідження становлять: дані вивчення 250 матеріалів кримінальних проваджень за ст. 262–264 КК України, розглянутих судами протягом 2012–2018 рр.; результати анкетування 200 слідчих Національної поліції України в Житомирській, Івано-Франківській, Львівській, Одеській областях та м. Києві;

статистичні й аналітичні дані Генеральної прокуратури України стосовно злочинів, що досліджуються, у період 2014–2018 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших в Україні монографічних праць, яка присвячена комплексному та системному дослідженню кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. Внесок дисертанта в наукову розробку положень про злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, полягає в обґрунтуванні пропозицій, що містять елементи наукової новизни й мають теоретичне та практичне значення для застосування ст. 262–264 КК України, зокрема:

вперше:

- обґрунтовано необхідність визнання обставиною, що обтяжує покарання, вчинення злочину з використанням чи погрозою використання вогнепальної або холодної зброї, бойових припасів, бойових речовин чи вибухових пристроїв шляхом внесення відповідних змін до ст. 67 КК України;

- розроблено пропозиції щодо розширення кола предметів злочинів, передбачених ст. 262, 263, 263-1 КК України, шляхом криміналізації «інших бойових речовин», зважаючи на той факт, що складовим елементом пропонованого предмета злочинів є вибухові речовини;

- аргументовано необхідність усунення прогалини у КК України, що зумовлена відсутністю Закону «Про зброю» та неврегульованістю суспільних відносин у сфері обігу зброї, шляхом виключення з тексту ст. 263 КК України словосполучення «без передбаченого законом дозволу» з доповненням першої і другої частин ст. 263 КК України словами «незаконне» з їх розміщенням перед словами «носіння», що сприятиме одноманітному застосуванню норм КК України;

- запропоновано вдосконалення об'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ст. 262, 263-1 КК України, шляхом: 1) розширення форм об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 262 КК України, зокрема, криміналізації вимагання предметів цього злочину, поєднаного з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, адже ці дії перебувають за межами кримінально-правового регулювання; 2) виключення терміна «фальсифікація» зі змісту ст. 263-1 КК України у зв'язку з охопленням його словосполученням «зміна маркування»;

- встановлено, що розвиток норм про кримінальну відповідальність за вчинення злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, започатковано в Київській Русі (кінець X – початок XI ст.) та в подальшому поширено на територію України. З урахуванням критерію активності законотворчої діяльності виділено чотири періоди розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за злочини, що досліджуються: від найдавніших часів до початку XIX ст.; початок XIX ст. – 1922 р.; 1922 – 2001 рр.; від 2001 р. – і до сьогодні;

удосконалено:

- теоретичні положення щодо визнання основними безпосередніми об'єктами досліджуваних злочинів суспільних відносин у сфері: забезпечення безпеки невизначеного кола осіб від несанкціонованого доступу до предметів злочину

(ст. 262 КК України); забезпечення безпеки невизначеного кола осіб від несанкціонованого обігу предметів злочинів (ст. 263, 263-1 КК України); дотримання встановлених правил зберігання зброї або бойових припасів (ст. 264 КК України);

- конструкцію наслідків у злочині, передбаченому ст. 264 КК України, шляхом їх уточнення, віднісши до них: смерть людини, загибель людей, інші тяжкі наслідки (заподіяння тяжкого тілесного ушкодження хоча б одній особі або тілесних ушкоджень середньої тяжкості двом і більше особам, завдання майнової шкоди, тривале порушення функціонування підприємств, установ, організацій, транспорту);

- пропозицію щодо доповнення норми, передбаченої ч. 3 ст. 263 КК України, словами «якщо в її діях немає складу іншого злочину» з урахуванням підвищеного рівня суспільної небезпечності аналізованих предметів злочинів та їх використання для подальшого вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів;

- положення про повторність як кваліфікуючу ознаку злочину, передбаченого ст. 262 КК України, зокрема, повторним запропоновано визнавати злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених ст. 262, 410 КК України;

дістало подальший розвиток:

- обґрунтування доцільності розширення кола предметів аналізованих злочинів шляхом визнання ними гладкоствольної мисливської вогнепальної зброї (ст. 262–263 КК України) та складових частин і компонентів вогнепальної зброї (ст. 262, 263, 263-1 КК України), а також приведення тексту ч. 3 ст. 262 КК України у відповідність з її змістом шляхом включення до назви статті слів «вибухових пристроїв»;

- аргументація положення щодо визнання самотійною формою об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 262 КК, розтрата предметів злочину, що підтверджується можливою наявністю спеціального суб'єкта – особи, якій предмети злочину були ввірені або перебували в її віданні;

- обґрунтування необхідності зниження віку кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України, з 16 до 14 років, з огляду на сучасні психологічні тенденції розвитку неповнолітніх та кримінологічні показники вчинення цих суспільно небезпечних діянь;

- вчення про зміст суб'єктивної сторони аналізованих злочинів, що передбачає наявність прямого умислу (ст. 262, 263, 263-1 КК України) та злочинної самовпевненості (ст. 264 КК України);

- положення щодо необхідності зменшення мінімального кількісного складу організованої групи до двох суб'єктів у зв'язку з тим, що за результатами вивчення слідчої і судової практики виявлено факти вчинення аналізованих злочинів групами осіб за попередньою змовою у складі двох суб'єктів, які набули організованого характеру – характеризуються усіма ознаками організованої групи, крім мінімального кількісного складу учасників;

- пропозиції щодо оптимізації системи санкцій за вчинення злочинів, передбачених ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України, шляхом: 1) збільшення кількості покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: штрафу (ч. 2 ст. 263 КК України), обмеження волі (ч. 1 ст. 263 КК України, ст. 264 КК України); 2) включення до

складу санкцій позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ч. 2 ст. 262 КК України); штрафу (ч. 1 ст. 263 КК України); 3) узгодження меж застосування покарання у виді позбавлення волі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції використовуються у:

законотворчій діяльності – для вдосконалення норм КК України за вчинення злочинів, що досліджуються (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України № 22/153-1-15 від 10 січня 2017 р.);

правозастосовній діяльності – у процесі однозначного застосування кримінально-правових норм під час виявлення та розслідування злочинів, що досліджуються (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 10 жовтня 2018 р.);

освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кваліфікація окремих видів злочинів», «Кваліфікація злочинів, підслідних органам досудового розслідування Національної поліції» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 26 червня 2018 р.);

науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення теоретичних та прикладних проблем стосовно злочинів, що досліджуються (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17 липня 2018 р.).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження та практичні висновки оприлюднено у виступах дисертанта на міжвузівській науково-теоретичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка)» (Київ, 16 листопада 2017 р.); VII наукових читаннях, присвячених пам'яті академіка В. В. Копейчикова (Київ, 17 листопада 2017 р.); міжнародній юридичній науково-практичній конференції «Актуальна юриспруденція» «Правовий розвиток суспільства і держави: традиції і новації» (Київ, 7 грудня 2017 р.); міжнародних науково-практичних інтернет-конференціях «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» (Переяслав-Хмельницький, 31 січня 2018 р.), «Сучасний стан кримінального законодавства України: шляхи реформування» (Ірпінь, 1 березня 2018 р.); регіональній науково-практичній конференції «Актуальні питання кримінального права, кримінального судочинства та кримінології», з нагоди 280 річниці з дня народження Чезаре Беккарія (Київ, 15 березня 2018 р.); міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (Одеса, 30 березня 2018 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Захист прав людини: національний та міжнародно-правовий виміри» (Харків, 20 квітня 2018 р.); всеукраїнських науково-практичних конференціях «Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія» (Харків, 27 квітня 2018 р.), «Функціональне призначення кримінального права України» (Дніпро, 25 травня 2018 р.); міжнародних науково-практичних конференціях «Кримінальне право в умовах глобалізації» (Одеса, 25 травня 2018 р.), «Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах» (Львів, 9 листопада 2018 р.).

Публікації. Результати дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в 19 наукових публікаціях, серед яких шість статей – у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у науковому виданні Киргизької Республіки, 12 тез доповідей на науково-теоретичних і науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (362 найменування на 35 сторінках) і п'яти додатків на 19 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 272 сторінки, з них основного тексту – 200 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, окреслено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено емпіричну базу, розкрито наукову новизну та практичне значення результатів, наведено відомості щодо їх апробації та публікації.

Розділ 1 «Теоретичні, методологічні та правові засади дослідження кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої» містить три підрозділи.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукового дослідження та методологія вивчення питань кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої»* обґрунтовано, що теоретико-методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності за злочини, що аналізуються, дали змогу побудувати нові наукові гіпотези, ґрунтовно охарактеризувати теоретичні засади визначення та формування відповідальності за злочини, що досліджуються, узагальнити необхідну кількість дослідних даних та підготувати пропозиції щодо подальшого удосконалення чинного законодавства України про кримінальну відповідальність за такі злочини.

Незважаючи на достатню кількість захищених за суміжними темами дисертацій, існують дискусійні та суперечливі аспекти: розширення предметів злочинів; уточнення і зміна сутності їх форм об'єктивної сторони; підвищення віку кримінальної відповідальності за деякі злочини, розширення кола спеціальних суб'єктів аналізованих злочинів; удосконалення покарання за їх вчинення.

Встановлено, що методологічна основа дисертації має ґрунтуватися на таких методах дослідження: історико-правовому, діалектичному, компаративістському, догматичному (юридичному), системно-структурному, конкретно-соціологічному, статистичному та методі моделювання. Їх використання сприятиме детальному й чіткому розумінню відповідальності за злочини, що досліджуються.

У *підрозділі 1.2 «Генеza вітчизняного законодавства щодо кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої»* акцентовано на особливостях розвитку кримінальної відповідальності за злочини, що досліджуються. У результаті використання критерію активності законотворчої діяльності обґрунтовано доцільність поділу генези законодавства про кримінальну

відповідальність за злочини, що досліджуються, на чотири періоди: 1) формування кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки (в їх сучасному розумінні) як кримінально караних діянь (від найдавніших часів до початку XIX ст.), коли почали виникати норми, які встановлювали відповідальність за суспільно небезпечні діяння щодо незаконного обігу зброї; 2) законодавче закріплення норм про кримінальну відповідальність за вчинення злочинів, що досліджуються (початок XIX ст. – 1922 р.) – період становлення і закріплення відповідальності за аналізовані злочини; 3) соціалістичний період кримінальної відповідальності за злочини, що досліджуються (1922 – 2001 рр.), за якого в Україні існувало три КК (1922, 1927, 1960 рр.), у яких передбачалася та поступово удосконалювалася відповідальність за вчинення таких злочинів; 4) сучасний період розвитку кримінальної відповідальності за злочини, що досліджуються (від 2001 р. і до сьогодні), головною ознакою якого є прийняття чинного КК України.

У підрозділі 1.3 *«Відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, у кримінальному праві зарубіжних країн»* зазначено, що звернення до зарубіжного досвіду стосовно імплементації деяких його положень у вітчизняне законодавство, на думку 68,5 % опитаних працівників Національної поліції України, є доцільним у теоретичному та практичному аспектах для удосконалення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, що досліджуються.

Зважаючи на ключовий вектор розвитку України – європейську інтеграцію, особливе значення має порівняльно-правовий аналіз злочинів вказаної групи переважно в законодавстві європейських країн.

Визначено особливості зарубіжного законодавства, якими є: а) передбачення відповідальності за злочини, що досліджуються, у межах різних глав і розділів, що свідчить про різні підстави структуризації нормативно-правових актів (Данія, Іспанія, США); б) об'єднання в межах злочинів проти громадської безпеки діянь, які в КК України посягають на інші об'єкти кримінально-правової охорони (Естонія, КНР, Латвія, Німеччина, Норвегія, Російська Федерація, Швеція); в) наявність ширшого кола предметів злочинів даної групи: цивільна вогнепальна довгоствольна зброя, вогнепальна зброя обмеженого ураження, газова та метальна зброя, патрони до вогнепальної зброї обмеженого ураження чи газової зброї, зброя масового знищення, мисливська вогнепальна гладкоствольна зброя, пневматична зброя, піротехнічні вироби, основні частини зброї (Білорусь, Російська Федерація, США); г) тлумачення в положеннях КК низки аналізованих термінів і понять (США); д) передбачення більш суворої кримінальної відповідальності за ці злочини (Німеччина, Японія).

На підставі проаналізованого матеріалу виявлено, що для удосконалення правових норм КК України цікавим є розширення кола предметів злочинів, що досліджуються, та чітке законодавче визначення низки термінів стосовно даної тематики.

Розділ 2 «Об’єктивні та суб’єктивні ознаки складів злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Об’єкт злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої»* проаналізовано родовий, основний та додатковий (обов’язковий і факультативний) безпосередній об’єкти злочинів.

Запропоновано розглядати як родовий об’єкт злочинів, що досліджуються, суспільні відносини, спрямовані на забезпечення безпеки у сфері поведінки з джерелами підвищеної небезпеки (зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями).

Встановлено такі основні безпосередні об’єкти злочинів: безпека невизначеного кола осіб від несанкціонованого доступу до предметів злочину (ст. 262 КК України), безпека невизначеного кола осіб від несанкціонованого обігу зазначених предметів (ст. 263, 263-1 КК України); дотримання встановлених правил зберігання зброї або бойових припасів (ст. 264 КК України). Додатковим обов’язковим та додатковим факультативним об’єктом злочинів, що досліджуються, є життя та здоров’я людей, відносини власності, довілля, безпека виробництва, управління в сфері поведінки зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами і вибуховими пристроями.

Визначено факультативні ознаки об’єктів злочинів, що досліджуються: 1) предмет – матеріальні цінності, з приводу яких та (або) шляхом безпосереднього впливу на які вчинюється злочин; 2) потерпілий – фізичні чи юридичні особи.

У підрозділі 2.2 *«Об’єктивна сторона злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої»* надано характеристику ознак об’єктивної сторони цих злочинів.

Зазначено, що об’єктивна сторона аналізованих злочинів, характеризується діянням у формі викрадення, привласнення, вимагання предметів злочинів, заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службової особи своїм службовим становищем, розбою з метою викрадення предметів злочинів; їх носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту; виготовлення, переробки чи ремонту зброї, фальсифікації, видалення чи зміни її маркування. За результатами дослідження встановлено, що суспільно небезпечний наслідок передбачено лише ст. 264 КК України. Запропоновано виокремити смерть людини як самостійний наслідок цього злочину та вважати «іншими тяжкими наслідками» заподіяння тяжкого тілесного ушкодження хоча б одній особі або тілесних ушкоджень середньої тяжкості двом і більше особам, завдання майнової шкоди, тривале порушення функціонування підприємств, установ, організацій, транспорту.

Визначено, що практично всі діяння, передбачені ст. 262 КК України (за виключенням вимагання та розбою), мають матеріальний склад злочину, що є характерним і для злочину, передбаченого ст. 264 КК України. Додатково аргументовано наявність формального складу злочину в діянні, зазначеному в ст. 263, 263-1 КК України, усіченого – при вчиненні вимагання та розбою (ч. 1, 3 ст. 262 КК України).

Проаналізовано спосіб як факультативну ознаки злочинів, що досліджуються: обман чи зловживання довірою – при заволодінні предметами злочину шляхом шахрайства (ч. 1 ст. 262 КК України) та насильство, небезпечне для життя і здоров'я – при заволодінні предметами злочину шляхом розбою чи вимагання (ч. 3 ст. 262 КК України).

У підрозділі 2.3 *«Суб'єкт злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої»* встановлено, що суб'єктом цих злочинів є фізична осудна особа, яка досягла 14 чи 16 років. Пропозиція щодо необхідності зниження віку кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 263 КК України, із загального віку 16 років до зниженого віку 14 років ґрунтується на наукових положеннях та даних офіційної статистики. В Україні періодично реєструються факти вчинення вказаного злочину особами, які не досягли віку кримінальної відповідальності: у 2016 р. – п'ять фактів незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами особами 14–15 років; у 2017 р. – сім фактів таких дій, що вчинені особами до 14 років, 29 фактів – особами від 14 до 15 років. Науково обґрунтованими підставами зниження віку, з якого настає кримінальна відповідальність, є: а) рівень розумового розвитку особи; б) поширеність діяння в державі загалом та серед неповнолітніх; в) суспільна небезпечність злочину. Зазначену пропозицію підтверджено даними анкетування, за результатами якого 57,3 % опитаних вважають необхідним зниження віку відповідальності за злочин, передбачений ст. 263 КК України.

Додатково аргументовано положення, що вчинення уповноваженою особою юридичної особи від її імені та в інтересах юридичної особи злочину, передбаченого ст. 262 КК України, є підставою для застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи.

У підрозділі 2.4 *«Суб'єктивна сторона злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої»* наведено положення стосовно визнання прямого умислу (ст. 262, 263, 263-1 КК України) та злочинної самовпевненості (ст. 264 КК України) обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони злочинів, що досліджуються. Доведено необхідність визнання ознак, які описують внутрішню (суб'єктивну) сторону злочинів, що досліджуються: 1) обов'язковим елементом складу злочину як юридичної підстави для притягнення до кримінальної відповідальності; 2) розмежувальним критерієм, що уможливило здійснення розмежування злочинів, що досліджуються, та суміжних злочинних діянь.

Розділ 3 «Диференціація кримінальної відповідальності та покарання за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Кваліфікуючі ознаки злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої»* визначено кваліфікуючі ознаки злочинів, що досліджуються: повторність (ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 263-1 КК України); вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 263-1 КК України); заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими

речовинами або радіоактивними матеріалами шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 262 КК України); особливо кваліфікуючі ознаки злочинів даної групи: вчинення злочину організованою групою (ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 263-1 КК України); розбій з метою викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів (ч. 3 ст. 262 КК України); вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я (ч. 3 ст. 262 КК України).

Аргументовано пропозицію щодо визнання злочину, передбаченого ст. 262 КК України, вчиненням повторно у випадках вчинення особою двох чи більше злочинів, передбачених цією статтею, або якщо вчиненню злочину, передбаченому ст. 262 КК України, передувало діяння, зазначене в ст. 410 КК України.

У підрозділі 3.2 *«Особливості покарання за вчинення злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої»* розкрито особливості покарання за вчинення злочинів, що досліджуються.

Зазначено необхідність внесення до низки санкцій за вчинення злочинів, що досліджуються, змін та доповнень, спрямованих на збільшення кількості покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Запропоновано: 1) зменшити розмір максимальної межі покарання у виді позбавлення волі з трьох до двох років, збільшити розмір штрафу до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 2 ст. 263 КК України); 2) доповнити санкцію ч. 1 ст. 263 КК України покаранням у виді обмеження волі на строк від трьох до п'яти років та зменшити розмір покарання у виді позбавлення волі із семи років до п'яти років; 3) у санкції ст. 264 КК України розширити межі застосування покарання у виді обмеження волі від трьох до п'яти років.

Обґрунтовано доцільність закріплення межі застосування покарання у виді позбавлення волі: у ч. 1 ст. 262 КК України – на строк від трьох до п'яти років; у ч. 1 ст. 263 КК України – від двох до п'яти років; у ч. 2 ст. 263 КК України – до двох років; у ч. 1 ст. 263-1 КК України – від трьох до п'яти років; у ч. 3 ст. 263-1 КК України – від десяти до п'ятнадцяти років.

Аргументовано пропозицію стосовно включення до деяких санкцій, що передбачають покарання за вчинення аналізованих злочинів, додаткових видів покарання: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до п'яти років (ч. 2 ст. 262 КК України); штрафу (лише при встановленні фактів збуту предметів злочину) у розмірі до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 263 КК України).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (ст. 262, 263, 263-1, 264 КК

України). На основі здійсненого комплексного дослідження сформульовано положення і пропозиції, що відповідають вимогам наукової новизни, мають теоретичне та практичне значення. Основними науковими і практичними результатами дослідження є такі висновки:

1. Відсутність спеціальних монографічних досліджень кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, зумовлює необхідність вивчення цього питання та здійснення аналізу його структурних елементів. Теоретичні та методологічні засади дослідження обраної тематики дозволили дисертанту побудувати нові наукові гіпотези, ґрунтовно охарактеризувати теоретичні засади визначення та формування кримінальної відповідальності за злочини, що досліджуються, і підготувати пропозиції стосовно подальшого удосконалення чинного законодавства України про кримінальну відповідальність. Обґрунтованим є використання в межах дослідження таких методів наукового пізнання, як історико-правового; діалектичного; компаративістського; догматичного (юридичного); системно-структурного; конкретно-соціологічного; статистичного та методу моделювання, що сприяє детальному й чіткому розумінню кримінальної відповідальності за злочини, що досліджуються.

2. У межах аналізу історичних передумов становлення кримінальної відповідальності за злочини, що досліджуються, зважаючи на результати анкетування, відповідно до яких 73,8% респондентів вказали, що їм невідома, навіть у загальних рисах, історія розвитку кримінальної відповідальності за аналізовані злочини, визначено, що розвиток законодавства стосовно відповідальності за вказані злочини – це тривалий, безперервний і складний процес, який продовжується і сьогодні. Виділено такі періоди розвитку вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність: від найдавніших часів до початку XIX ст. – період формування і становлення злочинів проти громадської безпеки як кримінально караних діянь; початок XIX ст. – 1922 р. – період законодавчого закріплення норм про відповідальність за вчинення злочинів, що досліджуються; 1922 – 2001 рр. – соціалістичний період кримінальної відповідальності за злочини, що досліджуються, за якого в Україні існувало три КК (1922, 1927, 1960 рр.); від 2001 р. і до сьогодні – сучасний період розвитку відповідальності за злочини, що досліджуються.

3. За результатами порівняльно-правового аналізу кримінальної відповідальності за злочини, що досліджуються, у КК України та кримінальному законодавстві зарубіжних країн визначено такі особливості іноземного законодавства: наявність різних підстав структуризації нормативно-правових актів, про що свідчить передбачення відповідальності за злочини аналізованої групи в межах різних глав і розділів КК; об'єднання в межах злочинів проти громадської безпеки діянь, які, відповідно до положень вітчизняного КК, посягають на інші об'єкти кримінально-правової охорони; наявність широкого кола предметів злочинів даної групи; роз'яснення в положеннях КК низки аналізованих термінів; наявність більш суворих кримінально-правових санкцій за злочини, що досліджуються.

Систему відповідальності за злочини, що досліджуються, визначену в зарубіжних країнах, не можна повністю екстраполювати у вітчизняне законодавство, незважаючи на те, що 68,5% опитаних респондентів вказали, що

вважають корисним звернення до вивчення зарубіжного досвіду щодо кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. Для вдосконалення кримінально-правових норм КК України цікавим є розширення предметів злочинів проти громадської безпеки, а також чітке законодавче визначення низки понять. Доведено, що положення чинного КК України орієнтовані на міжнародну інтеграцію та адаптацію до норм міжнародного права, у тому числі стосовно відповідальності за злочини, що досліджуються.

4. Визначено родовий об'єкт злочинів, що досліджуються, яким є суспільні відносини, спрямовані на забезпечення безпеки у сфері поведінки з джерелами підвищеної небезпеки. Виокремлено основний безпосередній об'єкт, яким є: у злочині, передбаченому ст. 262 КК України – безпека невизначеного кола осіб від несанкціонованого доступу до предметів злочину; у злочинах, передбачених ст. 263–263-1 КК України – безпека невизначеного кола осіб від несанкціонованого обігу зазначених предметів; у злочині, передбаченому ст. 264 КК України – дотримання встановлених правил зберігання зброї або бойових припасів. Обґрунтовано, що додатковим обов'язковим та додатковим факультативним об'єктами злочинів аналізованої групи є життя та здоров'я людей, відносини власності, довкілля, безпека виробництва, порядок управління в сфері поведінки зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами і вибуховими пристроями.

Предметами злочинів, що досліджуються, є вогнепальна зброя (ст. 262, ч. 1 ст. 263, 263-1, 264 КК України), холодна зброя (ч. 2 ст. 263 КК України), бойові припаси (ст. 262, ч. 1 ст. 263, 263-1, 264 КК України), вибухові речовини (ст. 262, ч. 1 ст. 263, 263-1 КК України), вибухові пристрої (ст. 262, ч. 1 ст. 263, 263-1 КК України).

Констатовано, що об'єктивна сторона аналізованих злочинів характеризується діями (ст. 262, ст. 263, ст. 263-1 КК України), за виключенням незаконного зберігання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв і недбалого зберігання вогнепальної зброї та бойових припасів (ч. 1 ст. 263, ст. 264 КК України), які вчиняються шляхом бездіяльності. Суспільно небезпечний наслідок прямо передбачено ст. 264 КК України. Встановлено причинний зв'язок між діями і передбаченими наслідками.

Обґрунтовано наявність матеріального складу злочинів практично для всіх діянь, зазначених у ст. 262 КК України (за виключенням вимагання і розбою) та ст. 264 КК України. Формальний склад злочину притаманний діям, вказаним у ст. 263, 263-1 КК України, усічений має місце при вчиненні вимагання та розбою (ч. 1, 3 ст. 262 КК України).

Доведено, що факультативними ознаками злочинів, що досліджуються, є спосіб їх вчинення: обман чи зловживання довірою при заволодінні предметами злочину шляхом шахрайства (ч. 1 ст. 262 КК України) та насильство, небезпечне для життя і здоров'я при заволодінні предметами злочину шляхом розбою і вимагання (ч. 3 ст. 262 КК України).

Аргументовано, що при вчиненні крадіжки, грабежу, розбою чи вимагання предметів злочину, передбаченого ч. 1, ч. 3 ст. 262 КК України, суб'єктом є фізична

осудна особа, яка досягла 14 років; при привласненні предметів злочинів, передбачених ст. 262 КК України, заволодінні ними шляхом шахрайства (ч. 1 ст. 262 КК України), незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України), незаконних виготовленні, переробці чи ремонті вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконному видаленні чи зміні її маркування, або незаконному виготовленні бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (ст. 263-1 КК України) та недбалому зберіганні вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264 КК України) – особа, яка досягла 16 років. Доведено доцільність пропозиції дисертанта щодо необхідності зниження віку кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 263 КК України, з 16 до 14 років.

Суб'єктивна сторона злочинів, що досліджуються, характеризується прямим умислом у ст. 262, 263, 263-1 КК України та злочинною самовпевненістю у ст. 264 КК України.

5. Проаналізовано: а) кваліфікуючі ознаки злочинів даної групи: повторність (ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 263-1 КК України); вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 263-1 КК України); заволодіння предметами злочину шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 262 КК України); б) особливо кваліфікуючі ознаки злочинів даної групи: вчинення злочину організованою групою (ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 263-1 КК України); розбій з метою викрадення предметів злочину (ч. 3 ст. 262 КК України); вимагання предметів злочину, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я (ч. 3 ст. 262 КК України). Набула подальшого розвитку пропозиція щодо визнання злочину, передбаченого ст. 262 КК України, вчиненим повторно в разі, коли наявне вчинення злочину, передбаченого цією статтею, два чи більше рази або якщо вчиненню злочину, передбаченому ст. 262 КК України, передувало діяння, зазначене в ст. 410 КК України.

6. Обґрунтовано доцільність внесення змін та доповнень до низки санкцій за вчинення злочинів, що досліджуються, які спрямовані на збільшення кількості покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Аргументовано необхідність збільшення розміру штрафу (ч. 2 ст. 263 КК України), зменшення розміру позбавлення волі (ст. 263 КК України), розширення сфери застосування обмеження волі (ч. 1 ст. 263 КК, ст. 264 КК України). Особливу увагу зосереджено на включенні до складу санкцій додаткових видів покарання: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ч. 2 ст. 262 КК України); штрафу (лише при встановленні фактів збуту предметів злочину) (ч. 1 ст. 263 КК України).

7. Розроблено доктринальну модель підвищення ефективності системи норм, що забезпечують кримінально-правову охорону суспільних відносин у сфері громадської безпеки від суспільно небезпечних діянь, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. Концептуальні положення моделі викладено у формі авторського законопроекту «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України щодо злочинів проти громадської безпеки», що містить пропозиції, спрямовані на вдосконалення законодавства

України про кримінальну відповідальність і практики його застосування у формі внесення змін до ч. 2 ст. 22, ст. 67, ст. 262, ст. 263, ст. 263-1, ст. 264 КК України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Голубош В. В. Суб'єктивні ознаки злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 33–2. Т. 1. С. 120–124.

2. Голубош В. В. Характеристика об'єкта злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 4 (105). С. 163–172.

3. Голубош В. В. Преступления против общественной безопасности, предметом которых является оружие, боевые припасы, взрывчатые вещества и взрывные устройства, в уголовном праве зарубежных стран. *Право и закон*. (Кыргызская Республика). 2017. № 4. С. 121–128.

4. Голубош В. В. Генеза кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4 (79). С. 99–108.

5. Голубош В. В. Особливості предметів деяких злочинів проти громадської безпеки. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 1 (10). С. 130–143. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/?page_id=4475.

6. Голубош В. В. Форми об'єктивної сторони злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1 (90). С. 145–151.

7. Голубош В. В. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочинів, передбачених ст. 262, 263-1 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2018. Вип. 51. Ч. 2. С. 67–70.

8. Голубош В. В. Громадська безпека як об'єкт злочинів, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка): матеріали VIII Міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 16 листоп. 2017 р.)* / ред. кол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 137–139.

9. Голубош В. В. Предмет злочину у ст.ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України. *Матеріали VII наукових читань, присвячених пам'яті академіка В. В. Конейчикова* (Київ, 17 листоп. 2017 р.) / ред. кол. А. М. Завальний, Н. В. Лазнюк, Д. О. Тихомиров. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 22–24.

10. Голубош В. В. Злочини проти громадської безпеки: перспективи зміни і удосконалення. *Правовий розвиток суспільства і держави: традиції і новації: зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція»* (м. Київ,

7 груд. 2017 р.). Тези наукових доповідей. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2017. С. 142–144.

11. Голубош В. В. До питання про об'єкт злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали XXXII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.: зб. наук. пр. (Переяслав-Хмельницький, 31 січ. 2018 р.). Переяслав-Хмельницький: ДВЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди, 2018. Вип. 32. С. 187–190.

12. Голубош В. В. До питання про деякі форми об'єктивної сторони злочинів проти громадської безпеки. *Актуальні питання кримінального права, кримінального судочинства та кримінології, з нагоди 280 річниці з дня народження Чезаре Беккарія*: матеріали Регіональ. наук.-практ. конф. (Київ, 15 берез. 2018 р.). Київ: ДУІТ, 2018. С. 22–24.

13. Голубош В. В. Зарубіжне регулювання відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Сучасний стан кримінального законодавства України: шляхи реформування*: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Ірпінь, 1 берез. 2018 р.). Ірпінь: Ун-т держ. фіск. служби України, 2018. С. 42–47.

14. Голубош В. В. Удосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави*: матеріали X Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Одеса, 30 берез. 2018 р.). Одеса: Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 231–232.

15. Голубош В. В. Виготовлення і переробка вогнепальної зброї як форми об'єктивної сторони злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої: проблемні питання. *Захист прав людини: національний та міжнародно-правовий виміри*: XIV Міжнар. наук.-практ. конф. «Від громадянського суспільства – до правової держави»: зб. тез доп. (Харків, 20 квіт. 2018 р.). Харків: Харк. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна, 2018. С. 99–101.

16. Голубош В. В. Наслідки в ст. 264 Кримінального кодексу України. *Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія*: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 27 квіт. 2018 р.). Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2018. С. 35–36.

17. Голубош В. В. Потерпілий у злочинах проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Кримінальне право в умовах глобалізації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 25 трав. 2018 р.). Одеса: Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2018. С. 216–219.

18. Голубош В. В. Особливості суб'єкта злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Актуальні проблеми кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 25 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 76–78.

19. Голубош В. В. Повторність як кваліфікуюча ознака у ст.ст.262, 263-1 КК. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах*: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 9 листоп. 2018 р.) / упоряд. О. В. Авраменко, С. С. Гнатюк, І. В. Красницький, С. І. Мельник. Львів: ЛьвДУВС, 2018. С. 44–45.

АНОТАЦІЯ

Голубош В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019.

Дисертація є комплексною та системною працею, присвяченою розробленню питань кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України). У роботі проаналізовано теоретико-методологічні засади дослідження, розглянуто історичний та зарубіжний досвід щодо кримінальної відповідальності за зазначені злочини. Здійснено характеристику об'єктивних та суб'єктивних ознак складів таких злочинів. Виокремлено кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочинів даного виду, окреслено особливості покарання за їх вчинення. Обґрунтовано висновки та сформульовано пропозиції, спрямовані на вдосконалення відповідальності за злочини, що досліджуються, на нормативному й теоретичному рівнях.

Ключові слова: громадська безпека, злочини проти громадської безпеки, вогнепальна зброя, холодна зброя, бойові припаси, вибухові речовини, вибухові пристрої.

АННОТАЦИЯ

Голубош В. В. Уголовная ответственность за преступления против общественной безопасности, предметом которых являются оружие, боевые припасы, взрывчатые вещества и взрывные устройства (статьи 262, 263, 263-1, 264 УК Украины). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исправительное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2019.

Диссертация является комплексной и системной разработкой вопросов уголовной ответственности за преступления против общественной безопасности, предметом которых являются оружие, боевые припасы, взрывчатые вещества и взрывные устройства. В работе раскрыты теоретико-методологические основы исследования, рассмотрены генезис и зарубежный опыт уголовной ответственности за исследуемые преступления.

Определено, что в науке уголовного права Украины отсутствует монографическое исследование уголовной ответственности за исследуемые преступления, что обуславливает необходимость более глубокого изучения указанных вопросов. Обоснована система методов, использование которых является основой исследования.

Установлен критерий изучения генезиса уголовной ответственности за исследуемые преступления – количественно-качественный показатель законотворческой деятельности в этом направлении. Выделены четыре ключевые периоды развития отечественного законодательства об уголовной ответственности: от древнейших времен до начала XIX в.; начало XIX в. – 1922 гг.; 1922 – 2001 гг.; от 2001 г. и до настоящего времени.

Определены особенности зарубежного законодательства в вопросах уголовной ответственности за исследуемые преступления. Аргументировано, что систему ответственности за такие преступления, определенную в зарубежных странах, нельзя полностью экстраполировать в отечественное законодательство. В то же время с целью совершенствования правовых норм УК Украины акцентировано на необходимости расширения предметов анализированных преступлений и четкого законодательного определения терминов.

Определены родовой объект преступлений данной группы, которым являются общественные отношения, направленные на обеспечение безопасности в сфере обращения с источниками повышенной опасности (оружием, боевыми припасами, взрывчатыми веществами, взрывными устройствами). Выделены основные непосредственные объекты, а именно: безопасность неопределенного круга лиц от несанкционированного доступа к предметам преступления (ст. 262 УК Украины); безопасность неопределенного круга лиц от несанкционированного обращения с указанными предметами (ст. 263 – 263-1 УК Украины); соблюдение установленных правил хранения оружия или боеприпасов (ст. 264 УК Украины). Обосновано, что дополнительным обязательным и дополнительным факультативным объектами преступлений рассматриваемой группы являются жизнь и здоровье людей, отношения собственности, охраны окружающей среды, безопасность производства, нормальное функционирование правоохранительных органов, порядок управления в сфере обращения с оружием, боеприпасами и взрывчатыми веществами.

Предметами преступлений данной группы являются: огнестрельное оружие (ст. 262, ч. 1 ст. 263, 263-1, 264 УК Украины); холодное оружие (ч. 2 ст. 263 УК Украины); боеприпасы (ст. 262, ч. 1 ст. 263, 263-1, 264 УК Украины); взрывчатые вещества (ст. 262, ч. 1 ст. 263, 263-1 УК Украины); взрывные устройства (ст. 262, ч. 1 ст. 263, 263-1 УК Украины).

Объективная сторона исследуемых преступлений характеризуется деянием в форме: похищения, присвоения, вымогательства (в том числе с применением насилия, опасного для жизни и здоровья) предметов преступлений, завладение ими путем мошенничества или злоупотребления должностного лица своим служебным положением, разбоя с целью похищения предметов преступлений; ношения, хранения, приобретения, передачи или сбыта огнестрельного оружия (кроме гладкоствольного охотничьего), боевых припасов, взрывчатых веществ, ношения, изготовления, ремонта или сбыта кинжалов, финских ножей, кастетов или другого

холодного оружия, изготовления, переработки или ремонта огнестрельного оружия, фальсификации, удаления или изменения его маркировки, изготовления боеприпасов, взрывчатых веществ или взрывных устройств, а также хранения огнестрельного оружия или боевых припасов. Общественно опасное последствие прямо предусматривается только в ст. 264 УК Украины – гибель людей или иные тяжкие последствия.

Аргументировано, что при совершении преступлений, предусмотренных ч. 1, ч. 3 ст. 262 УК Украины, субъектом является физическое вменяемое лицо, достигшее 14 лет; при совершении преступлений, предусмотренных ст. 262, 263, 263-1, 264 УК Украины – лицо, достигшее 16 лет.

Доказано, что субъективная сторона исследуемых преступлений характеризуется прямым умыслом в ст. 262, 263, 263-1 УК Украины и преступной самоуверенностью в ст. 264 УК Украины.

Определены квалифицирующие признаки преступлений данной группы: повторность (ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 263-1 УК Украины); совершение преступления по предварительному сговору группой лиц (ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 263-1 УК Украины); завладения огнестрельным оружием (кроме гладкоствольного охотничьего), боевыми припасами, взрывчатыми веществами или радиоактивными материалами путем злоупотребления должностного лица своим служебным положением (ч. 2 ст. 262 УК Украины); а также особо квалифицирующие признаки преступлений данной группы: совершение преступления организованной группой (ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 263-1 УК Украины); разбой с целью похищения огнестрельного оружия (кроме гладкоствольного охотничьего), боевых припасов, взрывчатых веществ или радиоактивных материалов (ч. 3 ст. 262 УК Украины); вымогательство огнестрельного оружия (кроме гладкоствольного охотничьего), боевых припасов, взрывчатых веществ или радиоактивных материалов, с применением насилия, опасного для жизни и здоровья (ч. 3 ст. 262 УК Украины).

Обоснована целесообразность внесения изменений и дополнений, направленных на увеличение количества наказаний, не связанных с лишением свободы, в ряд санкций статей за совершение исследуемых преступлений.

В рамках усовершенствования преступлений против общественной безопасности, предметом которых являются оружие, боеприпасы, взрывчатые вещества и взрывные устройства, сформулированы и обоснованы предложения по внесению изменений и дополнений в УК Украины.

Ключевые слова: общественная безопасность, преступления против общественной безопасности, огнестрельное оружие, холодное оружие, боевые припасы, взрывчатые вещества, взрывные устройства.

SUMMARY

Holubosh V. Criminal liability for crimes against the public safety, the subject of which is weapon, ammunition, explosives and explosive devices (articles 262, 263, 263-1, 264 of CC). – *Manuscript*.

Thesis for the degree of Candidate of Legal Sciences in specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Enforcement Law. – The National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2019.

The thesis is a comprehensive and systematic work on development of issues of the criminal liability for crimes against the public safety, the subject of which is weapon, ammunition, explosives and explosive devices (articles 262, 263, 263-1, 264 of CC). The paper analyzes the theoretical and methodological foundations of the research; historical and international experience of the criminal liability for the investigated crimes is examined. The description of objective and subjective elements of the investigated crime was performed, their aggravating and especially aggravating circumstances were singled out, and the features of punishment for crimes that are investigated were outlined. Conclusions were made and suggestions were formed to improve criminal liability for crimes investigated on normative and theoretical levels.

Keywords: public safety, crimes against public safety, firearms, edged weapons, ammunition, explosives and explosive devices.